

6 ta' Mejju, 1997

Imhallfin:-

S.T.O. Joseph Said Pullicino B.A. (Hons.), LL.D. - President
Onor. Joseph A. Filletti B.A., LL.D., A.R. (Hist.) S.
Onor. Albert Manchè LL.D.

Marija u Benny konjuġi Baldacchino

versus

Carmelo Grima u John u Josephine konjuġi Cachia

Azzjoni Petitorja - Azzjoni Possessorja - Servitù Personali

Sentenza in parte li dahlet fil-gurisprudenza biex tiddistingwi bejn l-azzjoni petitorja u l-azzjoni possessorja.

Jekk id-domanda fiċ-ċitazzjoni tkun pogguta fuq il-pussess bhala fatt l-azzjoni hija possessorja; jekk ikollha bhala fundament taghha l-offiża tad-dritt, l-azzjoni tkun petitorja.

L-azzjonijiet possessorji ghandhom bhala fundament taghhom il-pussess ta' kwalunkwe xorta u bhala objettiv taghhom it-tutela ta' dak il-pussess waqt li l-fond guridiku ta' l-azzjoni petitorja huwa d-dritt u l-iskop u r-rikonoxximent ta' dak id-dritt.

Hu paċifiku fil-gurisprudenza taghna illi meta si tratta mhux ta' servitù vera proprja imma minn dik li tissejjah servitù personali ghax tkun pjuttost dritt ta' obbligazzjoni, il-kwazi-pussess taghha huwa tutelabbli bl-azzjoni possessorja kontra l-awtur taturbattiva.

Il-Qorti:-

L-atturi pproċedew b'dan l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili;

“L-atturi wra li ppremettew illi huma l-inkwilini ta' l-ghalqa tal-Habel it-Twil, fil-limiti tas-Sigġiewi, illi l-konvenuti qed jippretendu li ghandhom dritt ta' passagg' bir-rigel, bil-bhima, bil-karrettun u bil-makkinarju minn fuq l-ghalqa ta' l-atturi; illi fil-fatt huma ma ghandhomx dan id-dritt; talbu li din il-Qorti:

Tiddikjara u tiddeċidi illi l-ghallqa ta' l-atturi fuq imsemmija mhi sugġetta ghal ebda dritt ta' passagg' favur il-konvenuti;

Li konsegwentement il-konvenuti jiġi inibiti milli jghaddu minn fuq l-ghalqa ta' l-atturi tal-Habel it-Twil, fil-limiti tas-Sigġiewi fuq imsemmija taht is-sanzjoni tad-disprezz lejn l-awtorità ta' din il-Qorti”;

Il-konvenuti opponew it-talbiet attriċi b'dawn l-eċċezzjonijiet:

“Illi l-atturi bhala inkwilini ta' l-ghalqa okkupata minnhom, ma jistgħux jipproponu azzjoni bhal dik odjerna ghal dikjarazzjoni li art mikrija lilhom mhix soġġetta ghal servitù (*actio negatoria*) għax din l-azzjoni, bhala azzjoni petitorja, tmiss biss lis-sid;

Minghajr preġudizzju għall-ewwel eċċezzjoni, il-konvenuti ghandhom mogħdija minn fuq l-ghalqa mikrija lill-atturi billi l-ghalqa tal-konvenuti ma ghandha ebda aċċess għat-

triq pubbliku hliet minn din il-moghdija”;

Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili b'sentenza tat-3 ta' April, 1995 iddeċidiet il-kawża billi ċaħdet it-talbiet attriċi bl-ispejjeż kontra tagħhom wara li laqgħet l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenuti;

L-Ewwel Qorti hekk immotivat is-sentenza tagħha:

“Permezz ta' dawn il-proċeduri l-atturi qegħdin jitolbu li jiġi ddikjarat li l-konvenuti ma għandhom ebda dritt ta' passagg minn fuq l-għalqa mqabbla lilhom magħrufa bħala ta' Habel it-Twil, limiti tas-Sigġiewi. Il-konvenuti, da parti tagħhom, kif jidher sew min-nota ta' l-eċċezzjonijiet tagħhom kif ukoll mill-ittra uffiċjali tagħhom tas-16 ta' Settembru, 1994 (dok. A , fol. 4) ešebita mill-istess atturi, qegħdin jikkontendu li huma għandhom tali dritt;

Ex admissis l-atturi huma inkwilinii ta' l-għalqa minnhom okkupata. Il-konvenuti kwindi qegħdin jikkontendu fl-ewwel eċċezzjoni tagħhom li din l-azzjoni li hija “azzjoni negatorja” ma tikkompetix lill-atturi qua inkwilini iżda se mai tikkompeti lis-sidien ta' l-għalqa okkupata mill-atturi in kwantu tali azzjoni hija wahda petitorja;

L-atturi qegħdin jissottomettu f'dan ir-rigward li l-azzjoni ittentata minnhom mhix wahda “negatorja iżda tirrigwarda d-dritt ta' servitù personali ta' passagg”. In sostenn tad-dritt tagħhom li jistitwixxu tali azzjoni għamlu referenza għas-sentenza ta' l-onorabbli Qorti ta' l-Appell fil-kawża *Cassar vs Cassar* (Vol. XXXIX.I.123);

Is-sentenza ċitata tikkonċerna azzjoni ta' spoll fejn l-attur kien allega li bl-aġir tal-konvenut dan l-istess konvenut kien

iddisturbalu l-pussess esklussiv għall-godiment tal-passaġġ. Kif sewwa rriteniet il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili in re **Frank German vs Domenico Azzopardi** (Vol. XXXIV.III.746) "L-indole ta' l-azzjoni tiġi deżunta mhux tant mill-kliem più o meno eżatti ta' l-att istituttiv tal-ġudizzju, imma mill-iskop li għaliha huwa intiż il-ġudizzju". Bil-proċeduri odjerni jidher ċar li l-atturi qeghdin jipprovaw jottjenu dikjarazzjoni ġudizzjarja li l-proprjetà minnhom okkupata mhux soġġetta għall-ebda servitù ta' passaġġ. Din għalhekk mhux sempliċi azzjoni possessorja iżda hija azzjoni reali li tolqot intimament drittijiet reali fuq il-proprjetajiet tal-kontendenti;

L-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fil-kawża **Gerolamo Farrugia et vs Salvatore Cassar** deċiża fid-19 ta' Frar, 1991 esprimiet ruhha hekk: "Id-dritt li l-konduttur jakkwista bis-saħha tal-lokazzjoni huwa personali u mhux reali; u għalhekk huwa ma jakkwista ebda drittijiet fuq il-ħaġa lilu mikrija imma jakkwista biss id-dritt li jkollu minghand il-lokatur it-tgawdija tal-ħaġa għaž-żmien tal-lokazzjoni. U għaldaqstant jekk il-konduttur isofri xi molestji minn xi hadd li jkun jippretendi xi drittijiet fuq il-ħaġa, huwa għandu jsejjaħ lil-lokatur biex dan inehhilu dawk il-molestji ... Azzjoni diretta biex tiġi ddikjarata illi fond huwa hieles minn servitù ta' passaġġ favur fond ieħor hija azzjoni reali u mhux personali; dik hija azzjoni negatorja, ossia waħda mill-azzjonijiet petitorji; u l-konduttur ma għandux dritt jesperixxi dik l-azzjoni kontra min jippretendi dik is-servitù għax azzjonijiet simili jistghu jiġu eżerċitati biss minn min huwa s-sid tal-fond" (Vol. XXXV.I.10);

L-atturi appellaw minn din is-sentenza. Huma jsostnu illi l-azzjoni minnhom proposta ma kinitx waħda negatorja ta' servitù jew li tikkonserva servitù. Huma kienu qed jaġixxu bħala inkwilini kontra inkwilini ohra sabiex jiġi mantnut l-*istatus quo* ta' l-inkwilini kollha tar-raba' in kwistjoni;

Huma jsostnu li pproponew azzjoni personali kontra l-konvenuti sabiex jottjenu dikjarazzjoni li l-konvenuti ma kellihom l-ebda jedd personali li jghaddu minn fuq ir-raba' taghhom;

Din il-kawza sa issa ma tippreżenta l-ebda kontestazzjoni ta' fatt. Huma rilevanti s-segwenti ċirkostanzi li jidhru determinanti għall-konsiderazzjoni ta' l-aggravju ta' l-appellanti;

Hu paċifiku li kemm l-atturi appellanti kif ukoll il-konvenuti appellati huma inkwilini tar-raba' kontigwu;

Hu paċifiku illi kemm ir-raba' ta' l-atturi kif ukoll ir-raba' tal-konvenuti huwa proprjetà ta' l-istess sid u ċjoè tal-Gvern ta' Malta;

Li l-konvenuti qed jippretendu li għandhom dritt ta' passagg bir-rigel, bhima u ngenji minn fuq ir-raba' mqabbel lill-atturi. Dawn ta' l-ahhar qed jikkontestaw din il-pretensjoni;

Minn dawn il-fatti bażilari għandu jkun immedjatament ovvju illi l-impostazzjoni tas-sentenza appellata fuq is-sottomissjoni tal-konvenuti illi l-atturi kienu qeghdin jittantaw azzjoni negatorja ta' dritt ta' servitù predjali hi għal kollox skorretta. Jokkorru dawn il-konsiderazzjonijiet:

Id-dritt ta' servitù hu definit bhala jedd stabbilit għall-vantagg ta' fond fuq fond ta' haddiehor sabiex isir użu minn dan il-fond ta' haddiehor jew sabiex ma jithalliex li sidu juza minnu kif irid (artikolu 400 (1) tal-Kodiċi Ċivili). Hu allura ċar illi biex tinholoq servitù jehtieg li jkun hemm fond servjenti li għandu jissaporti l-użu tiegħu u fond dominanti li hu dak li a vantagg tiegħu tiġi mahluqa s-servitù;

Dan neċessarjament ifisser illi mhux legalment konċepibbli illi s-sid dominanti u s-sid servjenti jkunu proprjetà ta' l-istess persuna. Dan għaliex is-servitù timplika restrizzjoni fuq l-użu li jista' jagħmel il-proprjetarju tas-sid servjenti li ma jistax jinqeda kif irid mill-fond imma hu ristrett dak l-użu mis-servitù li għaliha hu soġġett favur is-sid dominanti. Infatti servitù tispicċa meta tingħaqad f'persuna wahda l-proprjetà tal-fond dominanti u dik tal-fond servjenti (artikolu 480 (1) tal-Kap. 16). Mhux għalhekk konċepibbli li jista' jeżisti servitù ta' passagg minn fuq il-fond imqabbel lill-atturi a favur tal-fond imqabbel lill-konvenuti t-tnejn ta' l-istess proprjetarju;

Is-servitù ta' passagg hija servitù predjali li tistabbilixxi dritt reali fuq il-proprjetà. “L-azzjoni biex jiġi rrikonnoxxut dritt ta' servitù hija msejha “azzjoni konfessorja” u tista' tiġi eżerċitata biss mill-proprjetarju tal-fond dominanti jew mill-użufрутwarju jew mill-użwarju li għandhom drittijiet reali fuq dak il-fond” (Vol. XXIX, pt. II, p. 1268). Għalhekk din l-azzjoni ma tikkompetix lill-kerrej tal-fond dominanti jew tal-fond servjenti. L-istess japplika “fil-każ fejn tiġi esperita l-azzjoni negatorja eżerċitata biex jiġi ddikjarat li l-fond ta' l-attur mhux soġġett għal servitù ta' passagg vantata mill-konvenut (Vol. XLI, pt. I, p. 69);

Kif għustament irrilevat fis-sentenza appellata l-azzjoni negatorja bħall-azzjoni konfessorja hi ta' natura petitorja. “L-azzjoni petitorja tippresupponi titolu ta' proprjetà. Il-proprjetarju jista' jeżerċita tant l-azzjoni possessorja kemm ukoll l-azzjoni petitorja mentri l-possessur sempliċi (bħal inkwilin fil-każ preżenti) jista' jeżerċita l-azzjoni possessorja biss. L-azzjoni diretta għar-rivendikazzjoni tal-libertà tal-fond minn servitù hija dik imsejha negatorja” (Vol. XXIX, pt. II, p. 590). Azzjoni eminentement petitorja;

Minn dawn il-konsiderazzjonijiet ghandu allura jkun car illi l-azzjoni eżerċitata mill-atturi inkwilini kontra l-konvenuti ukoll inkwilini ma tistax titqies bhala li kienet azzjoni negatorja intiza biex tirrivendika l-helsien tal-fond minn servitù meta min jagixxi *ex admisis* mhuwiew il-proprjetarju ta' dak il-fond. Hu sewwa sottomess illi f'azzjoni ta' din ix-xorta l-inkwilin sempliċi psoessur kellu jsejjah lill-proprjetarju biex jiddefendi l-proprjetà tiegħu kontra l-molestja ta' terzi u ma setax jarroga ghalih innifsu dak id-dritt. Mill-banda l-oħra hu ukoll ovvju li s-sid ma jistax jistitwixxi l-azzjoni negatorja kontra tiegħu nnifsu jekk jinzerta - kif hu fil-każ in eżami - il-proprjetarju taż-żewġ fondi. Dan għax kif ingħad mhux legalment konċepibbli li sid ikun soġġett għas-servitù kontra tiegħu nnifsu;

Hu allura mehtieg li tigi sewwa analizzata n-natura ta' l-azzjoni esperita mill-attur. Eżerċizzju li fil-fehma ta' din il-Qorti ma giex approfondit mill-Ewwel Qorti fid-dawl tal-kostatazzjoni tal-fatt aċċettat li l-atturi qua inkwilini ma setgħux jistitwixxu azzjoni negatorja ta' servitù u li f'kull każ servitù predjali fil-każ taht eżami ma setax legalment jeżisti;

“L-azzjoni petitorja tingharaf mill-azzjoni possessorja mill-att taċ-ċitazzjoni u mill-ewwel difiża li jopponi l-konvenut. Jekk id-domanda tkun poġġuta fuq il-pussess bhala fatt l-azzjoni hija possessorja; jekk ikollha bhala fundament tagħha l-offiża tad-dritt l-azzjoni tkun petitorja” (Vol. XXIX, pt. II, p. 590);

“Biex tigi ffixsata n-natura vera ta' l-azzjoni li tigi eżerċitata wiehed irid iħares mhux lejn il-kliem kemm lejn dak li sostanzjalment gie mitlub biċ-ċitazzjoni jigifieri l-fondament u l-oġġett tal-pretensjoni fiha dedotta” (Vol. XXXV, pt. II, p. 776);

Gie ritenut ukoll f'dik is-sentenza illi l-azzjonijiet

possessorji fosthom l-azzjoni ta' spoll ghandhom bhala fundament taghhom il-pussess ta' kwalunkwe xorta u bhala objettiv taghhom it-tutela ta' dak il-pussess, mentri l-fondament guridiku ta' l-azzjoni petitorja huwa d-dritt u l-iskop hu r-rikonoxximent u t-tutela ta' dak id-dritt;

Una volta hu ovvju illi:

L-atturi ma setghux jagixxu fil-petitorju ghax mhux is-sidien;

Il-konvenuti bl-ebda mod ma setghu jitqiesu li kellhom xi dritt reali ta' servitu billi huma ukoll ma kinux sidien u l-proprjeta kienu qed jipposjeduha bhala inkwilini;

Ma setghetx legalment tissostitwixxi servitu predjali bejn proprjetarjiet ta' l-istess sidien, kien mehtieg li t-termini ta-citazzjoni jigu ezaminati fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet appena maghmula. Il-Qorti kellha tezamina jekk l-azzjoni setghetx tigi kif fil-fatt hi kkwalifikata bhala azzjoni possessorja ta' inkwilin kontra inkwilin;

Infatti ghalkemm f'dan l-istat tal-provi ghadu ma giex kjarifikat kif il-konvenuti jippretendu li gie kkreat dan "id-dritt ta' passagg" ghandu jkun immedjatament evidenti illi dan id-dritt - allura ta' xorta personali - seta' gie kkreat *inter alla per destinazione di padre di familia* jew bhala kundizzjoni tal-kirja imposta minn sid komuni ghaż-zewg proprjetajiet jew ukoll bi ftehim bejn l-inkwilini gabillotti ad insaputa tas-sid jew bil-konoxxenza u l-akkwixxenza tieghu. F'dawn il-kazijiet fost ohrajn l-atturi kienu jkunu intitolati li jikkellmu fil-premessi ta' l-att ta-citazzjoni li bih agixxew, dwar li "l-konvenuti qed jippretendu li ghandhom dritt ta' passagg bir-rigel eçcetra" u kif ukoll huma kienu qeghdin jikkontestaw dan id-dritt. Hu infatti

rilevanti u sintomatiku illi l-atturi qeghdin jitolbu dikjarazzjoni mill-Qorti illi "l-ghalqa ta' l-atturi" - li allura wiehed irid bilfors jifhem imqabbla lilhom u mhux ta' proprjetà taghhom - mhi sogġetta ghal ebda dritt ta' passagġ favur il-konvenuti - li ukoll ghandhom ikunu kkwalifikati bhala inkwilini. L-atturi *nomine* allura mhux qed jitolbu dikjarazzjoni fir-rigward tal-proprjetà kemm jekk din hi dominanti u sew jekk servjenti imma dikjarazzjoni fir-rigward tal-persuna tal-konvenuti;

Hu aċċettat fil-ġurisprudenza illi meta diversi fondi jkunu ta' l-istess proprjetarju jistghu jiġu minnu mahluqa "servizzi bejn dawk il-fondi" bis-sempliċi destinazzjoni tal-*padre di famiglia* li jsiru servitù meta dawn il-fondi jiġu ttrasferiti lil diversi proprjetarji (Vol. XXXVI, pt. I p. 206);

"Hu paċifiku fil-ġurisprudenza nostrali illi anke meta si tratta mhux tas-servitù vera proprja imma minn dik li tissejjah servitù personali ghax tkun pjuttost dritt ta' obbligazzjoni il-kwazi pussess taghha huwa tutelabbli bl-azzjoni possessorja kontra l-awtur tat-turbattiva ..";

"Mill-banda l-oħra meta diversi gabillotti jikru b'ejjeċ diversi ta' raba' minghand sid wiehed dawk il-gabillotti bis-sahha ta' l-istess lokazzjoni minnhom maghmula huma tenuti jirrispettaw il-*modus vivendi* dwar passagġi eċċetra" (Vol. XXXIX, pt. I, p. 123);

Hu ukoll rikonoxxut fil-ġurisprudenza d-dritt ta' gabillotti li jiftiehm bejniethom dwar l-użu tar-raba' u dan it-tip ta' ftehim - li jinkludi d-dritt personali ta' passagġ - ghandu ukoll jiġi rrispettat mis-sid sakemm ma jkunx jippreġudika d-drittijiet tiegħu jew ma jkunx in-vjolazzjoni tal-kondizzjonijiet tal-kuntratti tal-kirja (Vol. XLII, pt. I, p. 472; Vol. LXXVI, pt. III, p. 584);

Dawn is-sitwazzjonijiet kollha jinkwadraw ruhhom mhux biss fit-termini ta' l-att tač-čitazzjoni kif redatt u fl-eččezżjonijiet mogħtija mill-konvenuti appellati imma ukoll fir-rekwiziti ta' l-azzjoni possessorja miftuha lill-inkwilin biex jippreserva l-istatus quo billi jiġi ddikjarat illi l-konvenut, inkwilin iehor, ma kellux dak lil-jedd personali ta' passagġ li kien qed jippretendi. Din il-Qorti waslet għall-konvinciment li l-azzjoni esperita kienet ta' indole "possessorja" u ma setgħetx tkun xi haġ'ohra hlief hekk. Hi azzjoni ta' manutenzjoni aččessibbli lill-inkwilin possessor kontra inkwilin possessor iehor li tista' tkun ežerčitata fit-termini ta' l-artikolu 534 tal-Kodiči Čivili u tista' ssib ukoll l-għeruq tagħha f'wahda mid-diversi sitwazzjonijiet li setghu taw lok għad-dritt personali ta' passagġ pretiž mill-konvenuti li dwarhom jeħtieġ li jsiru l-provi. Mhux bilfors allura li l-azzjoni possessorja miftuha lill-inkwilin tkun dik ta' l-ispoll privileġġjat kif qed jimplikaw l-appellati fl-eččezżjoni ulterjuri tagħhom. Fil-fatt din hi azzjoni li čertament ma tirrižultax mit-termini ta' l-att tač-čitazzjoni. Jista' però jkun hemm kawżali ohra li jiġġustifikaw l-azzjoni possessorja kif tentata mill-appellanti u dan l-aspett għad irid jiġi epurat mill-Ewwel Qorti li lilha l-atti ser jiġu rimessi;

"F'dan il-każ ir-raba' hu ta' sid wiehed - il-Mensa ta' l-Isqof - u kif isir is-soltu l-gabillotti bis-saħha ta' l-istess lokazzjoni lilhom magħmula huma tenuti jirrispettaw il-*modus vivendi*" (Vol. XXIII, pt. I, p. 361);

U f'każ ta' vjolazzjoni ta' dan il-ftehim kemm jekk jinvolvi l-pretiž ežerčizzju ta' dritt personali ta' passagġ li ma jeżistix kif ukoll jekk jinvolvi li jiġi impedut l-ežerčizzju ta' dan id-dritt meta jeżisti, l-azzjoni ta' natura evidentement possessorja tista' tiġi ežerčitata minn kull wiehed mill-gabillotti tar-raba' involut għax l-inkwilin għandu kull dritt ġuridiku li jipproteġi l-integrità tar-raba' mqabbel għandu u li jittutela d-drittijiet tiegħu ta' pussess fuqu;

Din il-Qorti waslet għall-konvinciment illi mhux korretta l-konsiderazzjoni fis-sentenza appellata illi l-azzjoni tentata mhix sempliċi azzjoni possessorja iżda hi azzjoni reali li tolqot intimament drittijiet reali fuq il-proprjetajiet tal-kontendenti. Din il-konsiderazzjoni ma tidhirx sorretta la mill-att taċ-ċitazzjoni kif redatt u lanqas mill-elementi ġuridiċi kostituttivi tal-premessi li infatti jeskludu l-azzjoni petitorja. L-eċċezzjoni ta' l-appellati li l-atturi bhala inkwilini ma setghux jipproponu l-azzjoni għal dikjarazzjoni li l-art mikrija lilhom mhijiex soġġetta għal servitù (*actio negatoria*) ma kinitx sostenibbli proprju għaliex ma jirriżultax li l-atturi appellanti qed jittantaw din ix-xorta ta' azzjoni reali li manifestament ma tikkompetix lilhom. Għall-kuntrarju l-azzjoni kif proposta tista' tiġi kkunsidrata u ttrattata bhala azzjoni possessorja fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet fuq magħmula. Azzjoni li ma teskludix li jiġi nvolut bhala parti in kawża anke s-sid komuni tar-raba' mqabbel lil-kontendenti jekk jirriżulta li d-ritt personali pretiż mill-konvenuti u kkontestat mill-atturi kien naxxenti minn xi kondizzjoni tal-ftehim tal-kirja li sar ma' l-istess sid. B'daqshekk però l-azzjoni ma ssirx wahda reali. Tibqa' xorta azzjoni ta' natura personali u possessorja għax id-dritt ikun jirrigwardja l-persuna tal-kontendenti u l-jeddijiet u l-obbligi lilhom ikkonferiti bil-kuntratt ta' lokazzjoni u bl-ebda mod ma jimpingi fuq il-proprjetà tal-fondi lilhom jew minnhom lokati. Jekk imbagħad jirriżulta illi l-azzjoni hi naxxenti u marbuta ma' ftehim bejn il-kontendenti gabilotti li s-sid għandu f'determinanti ċirkostanzi jirrispetta, il-presenza tas-sid tkun għal kollox superfluwa in kwantu tali ftehim ikun għalih *res inter alios acta*. Anke hawn l-azzjoni hi wahda purament personali u mhux reali. Dan kollu l-Ewwel Qorti għad trid tiddeliberah biex tiddetermina l-origini tad-dritt pretiż mill-konvenuti appellati u l-validità o meno ta' l-opposizzjoni ta' l-atturi appellanti fl-eżerċizzju ta' dak il-pretiż dritt;

Għal dawn il-motivi s-sentenza appellata hi rrevokata u l-

ewwel eċċezzjoni tal-konvenuti appellati qed tigi għalhekk miċhuda.
